

Researcher: Social Science Studies

RSSS

ISSN:2148-2691

(2018) Cilt 6 / Sayı 2, s.167-177

Aiskhylos, Sophokles, Euripides Ve Aristophanes'in Eserleri Işığında Antik Yunan Toplumunda Kadına Bakış¹

Laleş USLU²

Özet

Bu yazıda antik tiyatro yazarlarından Aiskhylos, Sophokles, Euripides ve Aristophanes'in eserlerinde işlenen kadın karakterler ile yazarların bu karakterleri nasıl bir bakış açısıyla oluşturdukları; aynı zamanda işlenen kadın karakterlerin kendilerini nasıl ifade ettikleri irdelenmiştir. Antik tiyatro eserleri yazarları her ne kadar kadın karakterleri sıklıkla işlemiş ve eril topluma göre kadına bakış açıları daha esnek olsa da onların bakış açılarının antik Yunan toplumunun eril bakış açısıyla çakıştığını söyleyebiliriz.

Anahtar Sözcükler: Kadın, Tiyatro, Eril, Antik, Yunan

Lookup to The Women in The Ancient Greek in The Light Of Works Of Aeschylus, Sophocles, Euripides And Aristophanes

Abstract

This article examines the woman characters that are handled in the works of ancient theatral authors such as Aiskhylos, Sophokles, Euripides, Aristophanes and at the same time, the way the woman characters express themselves. Although ancient theater authors handled the woman in their works often they took the woman idea more flexible than masculine point of view, nevertheless we still can say these two views fits into one another.

Keywords: Woman, Theater, Male, Ancient, Greek

¹ Bu çalışma Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Doç. Dr. Nurettin KOÇHAN danışmanlığındaki Laleş USLU'nun "*Antik Yunan'da Kadın Betimlemeleri ve Kadının Sosyal Statüsü*" adlı doktora tezinin bir bölümünden oluşturulmuştur.

² Dr., Atatürk Üniversitesi, lalesuslu@gmail.com

GİRİŞ

Antik dönem Yunan toplumunda kadının konumunu anlayabilme yollarından biri de tiyatro eserlerinde işlenmiş kadınları incelemektir. Kadının antik dönem Yunan tiyatro yapıtlarında geniş yer tuttuğunu görüyoruz.

Antik Yunan toplumunda; günlük yaşamda kadınların günlerini evde, çocuklarının bakımıyla ve evdeki işlerle uğraşarak geçirdikleri; ev yaşamında kendilerine yardımcı olan hizmetkar ve kölelerini denetleyip yönlendirdiklerini ve onlarla hemen hemen aynı işleri yaptıklarını görüyoruz. Kadınların yaşamlarını ev ortamında geçirdiklerini, fakat dışarıda çalışmak zorunda olan yoksul kadınların ise serbest bir şekilde dışarı çıktıkları ve yaşamlarını sürdürdükleri anlaşılıyor. Ayrıca kadınlar, vatandaşlık ve erkeklerle eşit eğitim haklarından yoksundular. Eğitim görmüş birkaç ünlü isim ise ancak aristokrat gruptan (Sappho gibi) çıkmıştır (Uslu, 2018: 153). Oy kullanma hakları yoktu, ancak devlet yönetimine dolaylı olarak -yani erkek varis yoluyla- katılabilirlerdi (Uslu, 2018: 157). Hal böyle iken kadının toplum içinde aktif olarak yer alması mümkün değildi.

Evliliğin, kadının hayatında bir dönüm noktası olduğunu söyleyebiliriz. Babaya tabi olan genç kız, evlendiğinde de yeni efendisi olan eşine tabi olmaktadır. Evlilik, evlilik öncesi hazırlıklar -çeyiz, baba ile koca arasındaki anlaşma vb.- ve evliliğin gerçekleşmesi -düğün, ev değiştirme gibi- aşamalarla ve çeşitli ritüellerle gerçekleştirilmekteydi. Kadın, Arkaik ve Klasik dönemde pek hak sahibi olamazken; Hellenistik dönemde bunun aşıldığı ve haklarının biraz olsun genişletildiği -eşini kendisinin seçebilmesi, mal mülk sahibi olma vb.- anlaşılmaktadır (Uslu, 2018: 154).

Bu makalede kadının genel durumuna baktıktan sonra bu dönemde Aiskhylos (MÖ 525-456), Sophokles (MÖ 496-405), Euripides (MÖ 480-406) ve Aristophanes tarafından yazılmış bazı tiyatro eserlerinde ele alınan kadınlar incelenerek; kadınların sosyal ve psikolojik yönleri üzerinde durulmuştur.

Antik Dönemde Yazılmış Bazı Tiyatro Eserlerindeki Kadınlar

Atina'ya özgü yeniliklerin en önemlilerinden biri dramadır. Drama, Atina'ya dini, demokratik gururu ve yaratıcı düşünceyi getirmiştir. Drama festivalleri, bereket ve cinsel esrime tanrısı Dionysos şenlikleriydi. Atina drama sanatının en önemli örnekleri ise tragedyalardır. Peisistratos dönemi Atinası'ndaki ilk tragedyaların merkezinde, geleneksel olarak on iki oyuncudan oluşan bir koro bulunurdu. Aiskhylos dramaya koronun karşısına ikinci oyuncuyu getirmiş, Sophokles ise bunu geliştirerek üçüncü oyuncuyu eklemiştir (Freeman, 2013: 257). Arkeolojik buluntular ve Antik yazılı metinler paralelinde, Klasik döneme ait tiyatro eserleri, özellikle "tragedia"larda kadınlara ilişkin önemli bilgiler bulunmaktadır (Akalin, 2003: 31). Aiskhylos (MÖ 525-456), Sophokles (MÖ 496-405), Euripides (MÖ 480-406) ve Aristophanes'in (MÖ 446-386) eserlerinde; kadınların iç dünyası ve yaşadıkları toplumla ilgili kesitler yer almıştır (Akalin, 2003, 31).

Aiskhylos'un oyunu, "Persler" gibi birkaç istisna dışında, tragedyalardaki zaman ve mekan, mitoslardan oluşurdu (Rodgers, 2015: 489) Konular mitoslardan alınmasına rağmen toplumdaki yaşayışı da yansıtmışlardır. Çünkü mitoslar, aynı zamanda bir toplumun yaşantısı, değerleri ve hayata bakış açılarını sergilemektedir. Aiskhylos, tragedyadaki ilk başarısını -yarışmalara ilk kez 25 yaşında katılmasına rağmen- kırkına geldiğinde elde etmiştir. Aşağı yukarı doksan tragedya yazmıştır. Tragedyaların yedisi

ve bir üçleme olan “Oresteia”, eksiksiz bir şekilde günümüze ulaşmıştır (Friedell, 2011: 197). Aiskhylos, kendi drama eserlerini Homeros’un büyük sofrasından düşen kırıntılar olarak adlandırmıştır; çünkü Homeros da antik anlamda bir drama yazarıdır. Dokunaklı grupların ve kahramanca tutkuların yaratıcısıdır. Aiskhylos’un diyalogları Homeros’un diyalogları kadar ölçülü ve kontrollü, konuları ise sadedir.

Aiskhylos’un “Agamemnon” adlı oyununda Klytaimnestra, bir kadın olarak kendisini şöyle savunmuştur: “...Beni yargılıyorsun burada. Sürgün edilmeliymişim... Ama şuradaki adamı hiç suçladığın yok. Kendi kızını pervasızca kurban etmiş olan. Sanki yünleri kabarmış bir koyunmuş gibi. Kendi kızını, benim sevgili çocuğumu boğazlatan o adamı suçlamak... Kızımı kurban gibi boğazladığı için öldürdüm bu adamı... Benim hakkımı, kadın hakkını çiğneyip kurban eden, Troya önlerinde Khryses kızlarıyla gönül eğlendiren adamdır öldürülmüş olan ...” (Aiskhylos, 2015: 15). Bir erkek gözüyle yazılmış bu eserde, ayrıca Klytaimnestra’nın kişiliğinde aldatılan kadının ne kadar korkunç şeyler yapabileceği gösterilmek istenmiştir. Aiskhylos’un “Adak Sunucular” adlı oyununda, koro şu sözlerle Klytaimnestra’yı suçlamıştır: “Kadınların, o en küstah, en koyu hırsı ve ateşi değil midir ölümlüler için, hep felaketin esas kaynağı? Her çiftin, her birlikteliğin tepesindeki bu kadın egemen baskıdır, sürekli ezen ...” (Aiskhylos, 2015: 25). Bu sözlerden kadının haddini bilmesi gerektiği ve -ne yaşanırsa yaşansın- kendi kaderine razı olması gerektiği vurgulanarak; yazarın da eril Yunan toplumunun düşüncesini paylaştığı görülmektedir.

Sophokles’te ise trajik ironi doruk noktasına ulaşmıştır. Bu ironi, insanın özgür istenciyle eylemde bulunduğunu sandığı, fakat karanlık güçlerin elinde bir oyuncak olduğu; kendisini suçtan arınmış gördüğü, ancak kendisine de geçen bir lanetin ağırlığı altında yaşadığı düşüncesinde yoğunlaşır (Friedell, 2011: 203). Sophokles’ten günümüze yedi eser kalmıştır: Aias, Antigone, Trakhisli Kadınlar, Elektra, Philoktetes, Kral Oidipus ve Oidipus Kolonos’ta. 1912 yılında da İkhneutai (İz Sürenler) adında bir satir dramının aşağı yukarı yarısı bulunmuştur (Friedell, 2011: 203).

Sophokles, “Elektra” adlı eserinde, ideal Yunan kadını Elektra şahsında; fedakâr, cesur, erdemli, dürüst, görevine-ailesine sadık ve onlar için yas tutan bir kişilik olarak; annesi Klytaimnestra’yı ise ahlaksız, acımasız ve kötü bir karakter olarak nitelendirmiştir (Sophokles, Elektra, 2012: Önsöz vii). Bu eserde Elektra, babasının yasını tutarken şu sözlerle acısını ve ona karşı görevlerini yerine getirmek için birçok acıya katlanan ideal bir portre çizmektedir: “Geceleyin evin içindeki bayramlarımın ıstırabına gelince,

onu, kederle doldurduğum yatağım bilir”.

“Talihsizliğimin ölçüsü var mı? Söyle,

ölüleri ihmal etmek doğru mu?

Hangi insanlar arasında böyle bir adet var?

Ne öyleleri bana itibar etsin,

ne de mutlu olursam,

rahatça ondan istifade edebileyim,

babama olan saygı görevimi ihmal edip,

şiddetli inlemelerimin kanatlarını kesersem.”

Klytaimnestra ise suçlamalara karşı kendini şu sözlerle savunur:

“Bende cüret ve küstahlık yoktur,
ama senden yalnız kötü söz duyduğum için
ben de öyle konuşuyorum.

Babanı öldüren benmişim...

Ben, evet ben öldürdüm, inkar etmiyorum.

Ama yalnız değilim bu işte, Dike de onu vurdu.

Akıl olsaydı senin de adalete hizmet etmen lazımdı.

Çünkü o adam, yasını tuttuğun baban,

Helenler arasında senin kardeşini

tanrılara kurban edecek kadar katı yürekli yegane adamdı.

Elbette bir baba, annenin doğurmak için çektiği ıstırapı duymamıştır,
bilemez de bunu.

Ama niçin, kimin uğruna kızımı feda ettiğini bana söylesene!” (Sophokles, Elektra, 2012: 4-8-9-18).

Klytaimnestra kişiliğinde, çocuğunu kaybetmiş bir annenin acısı var. Klytaimnestra adaleti arayan, bulamayınca da kendi yöntemlerini ortaya koyan bir karakterdir. Agamemnon’u tek başına değil Dike’yle öldürdüğünü söylerken, adaletin yerini bulduğunu anlatmak istemiştir. Bu eserler erkek yazarlar tarafından yazıldığından, görmek istedikleri kadın tiplerini idealize etmiş; diğer yandan karşı koyan, özgür hareket eden, kendi kişiliğini konuşuran kadınlar, kötü olarak betimlenmiştir.

Sophokles’in “Antigone” adlı eserinde ise insan, tanrı, krallık ve doğa arasındaki ilişki irdelenmiştir. Bununla birlikte en ilginç özelliklerinden biri, onun feminist yaklaşımıdır. Antigone, ailesindeki tüm isyancıların erkek olmadığını göstererek merkezi bir rol almıştır. Hiç kimsenin karşı çıkamadığı kral Kreon’a karşı çıkarak, kardeşinin cenaze ritüelini geleneklere uygun yapma cesaretini göstermiş; bu yönüyle Antigone, geleneksel kadın betimlemesi dışında bir portre çizmiştir. Kız kardeşi İsmene ise geleneksel kadın rolünü oynamıştır. Oyunun başında şu konuşmalar geçer Antigone ile İsmene arasında:

“İSMENE:

...

Kralın buyruklarını hiçe sayar, yasalara
karşı çıkarsak, yapayalnız kalan bizleri
nasıl bir son bekler, bir düşünsene!

Aklından çıkarma sakın, kadınız biz,
altından kalkamayız erkeklerle mücadelenin.

Bizi yönetenler bizden güçlü, şimdikinden
acı bile olsalar boyun eğmeliyiz emirlerine
...

ANTİGONE:

Sana yalvarmayacağım. Artık istesen de
kabul edemem yardımını. Nasıl doğru
buluyorsan öyle yap, ben hayatım
pahasına da olsa gömeceğim ağabeyimi.
Tanrıların onayladığı bir suçu işleyerek,
yanına uzanacağım sevgili ağabeyimin..."(Sophokles, *Antigone*, 2016: 50-74, 3-4).

Antigone, Kreon'dan korkmaz. Tanrının buyruklarının Kreon'un buyruklarından
daha yüce olduğunu söyleyerek bir kadın olarak ona meydan okur.

"KREON

Bilmiyor muydun şu yaptıklarını yasaklayan buyruğumu?

ANTİGONE

Biliyordum tabii, bilmeyen mi kaldı?

KREON

Ve buna rağmen yasayı çiğnemeye cüret ettin!

ANTİGONE

Evet, çünkü Zeus öyle demiyor
ve yer altı tanrılarının yanında yaşayan Dike
öyle yasalar buyurmadı insanlara.

Bir ölümlünün emirleri, tanrıların hatasız,
yazıya geçirilmemiş, değişmez yasalarından
önemli olamaz. O yasalar dün ya da bugün
yürürlüğe girmedi, ezelden beri vardılar

...

KREON

Bu kız yasalara karşı gelmeye
cüret ederken ne yaptığını iyi biliyordu,
şimdi de marifetiyle gururlanıp
eğlenerek bize hakaret ediyor.

İktidarımı hiç ceza görmeden çiğnerse böyle,
bana değil ona erkek denilecek." (Sophokles, *Elektra*, 2012: 445-485, 18-19).

Antigone'ye, gömü ritüelini gerçekleştiren ve dini doğruluk için endişelenen bir kadın rolü biçildiğini görüyoruz; bu durum Yunan toplumunda kadının cenaze merasimindeki rolünü vurgulamaktadır. Kreon'un, Antigone'yi cezalandırmak istemesinin bir nedeni de; kadınların olması gerektiği yerde, yani evinde, olmasını istemesidir. Çünkü kadın isyan etmemeli erkeğe itaat etmelidir. Antigone iktidara, bir erkeğe karşı çıkarak, aynı zamanda toplumdaki cinsel hiyerarşiyi de tehdit etmektedir. Bundan dolayı eril toplum düzeni için de bir tehlike oluşturmuştur.

Yunan tiyatrosu Euripides'le ilginçleşir. Euripides, salt romantik ve teatral bir etki yaratmak için; büyü, mucize ve hayalet öğelerine Sophokles'ten daha çok başvurur. Her şeyden önce o, kadın ruhunun ve erotik tragedyanın kaşifidir. Euripides'in bir başka özelliği, kötü gösterilen karakterleri, iyi göstermeye çalışması, yani karakterlerin onurunu kurtarmaya meraklı oluşudur. Örneğin, Klytaimnestra'yı uslu bir ev kadını, Helene'yi ise vefalı bir eş yapar. Bu, tamamen sofistçe bir yaklaşım olan zayıf güçlü kılma çabasıdır. Fakat aynı zamanda, aynı karakterlerin farklı eserlerdeki duruşu çelişiktir. Örneğin, Helene'yi vefalı bir eş olarak tanımlarken "Orestes"te ve "Troyalı Kadınlar"da (Euripides, *Troyalı Kadınlar*, 2002: 34) ise kalpsiz ve kurnaz bir yosma ve yaşanan felaketlerin nedeni olarak gösterir (Friedell, 2011: 233). Euripides ve diğer Antik dönem erkek yazarlar da kadına aynı anlayışla yaklaşmışlardır. Euripides, "Medea" adlı eserinde, başroldeki kadını temsil eden Medea'yı, acımasız ve kötü bir karakter olarak nitelendirmiştir. Medea, aşkı uğruna ailesinin felaketine neden olmuş ve kocasından intikam almak için çocuklarını öldürmüş cani ve hırslı bir kadın olarak gösterilmiş; ancak kocasına sadık ve dürüst davranmış, onun hayatını kurtarmıştır; İason ise ona ihanet etmiştir.

Medea'nın şu sözleri bunu doğrulamaktadır:

"Yuvamı, babamı terk ettim ve sağduyudan
uzaklaşıp duygularıma kapılarak,
seninle İolkos taraflarına, Pelion'a geldim.

...

Benden bunca iyilik gördükten sonra da bize ihanet ettin
aşağılık adam.

...

Sen de bütün bunlara karşılık,
beni Yunan kadınlarının en mutsuzu kıldın!" (Euripides, *Medea*, 2014: II. 485-510, 19).

"Yaşayan ve bir irade sahibi olan yaratıklar içinde
biz kadınlar kuşkusuz en zavallılarıyız.

Büyük bir bedel ödeyip bir kocaya vardığımızda,
onu, bedenimizin de sahibi olarak kabul etmek zorundayız...

Bir kadının hoş değildir boşanması,
imkansızdır bir erkeği reddetmesi...

Eğer başlarsa sıkılmaya evdekinin varlığından,
dışarı gider ve bulur bir çare can sıkıntısına.
Biz kadınlar mecburuz sadece tek bir adama bakmaya.
Ve derler ki bize,
biz evde tehlikelerden uzak yaşıyormuşuz,
onlarsa gidiyorlarmış savaşa, salaklar.
Bir savaşta üç kez en ön safta yer almayı yeğlerdim,
bir çocuk doğurmaktansa..."(Euripides, *Medea*, 2014: 20).

Euripides, *Medea*'nın şahsında kadınları şöyle tanımlamıştır:
"soylu bir babanın kızı olarak, milletin diline düşmemelisin
Siyphos'un dölüyle evlenen İason'un düğününde.
Neler yapacağını iyi bilirsin! Ayrıca... Biz kadınlar
kararsız kalırken iyilikler hususunda,
yaratıcı ustasınız her türlü kötülüğün." (Euripides, *Medea*, I-405, 16).

Euripides, *Medea*'yı histerik bir kadın olarak göstermiş; kontrol edilmedikçe kadınların neler yapabileceğine dair uyarmıştır (Frayser-Whitby, 1995: 470).

Euripides'in "Tutsak Melanippe" adlı kayıp oyununda geçen diyaloglarda, kadınların toplum içindeki statüleri şu sözlerle gözler önüne serilmiştir:

"... Erkeklerin kadınlara yönelik eleştirileri ne kadar da haksız.
Ben; size, kadınların erkeklerden daha iyi olduğunu göstereceğim...
Evin tüm işlerini çekip çeviren ve evde ne varsa koruyup kollayan, kadınlardır.
Bir kadının olmadığı ev ne temizdir ne de zengin.
Kadınların dindeki yerini düşünün ki, bu bence en önemlisidir,
biz kadınlar dinsel törenlerdeki en mühim görevleri üstleniriz.
Tanrı Apollon, kehanetlerini, rahibeleri aracılığı ile duyurur.
Dodona'nın kutsal alanında,
Kutsal Meşe olarak bilinen yerin yakınında,
Tanrı Zeus'un niyetlerini,
Yunanistan'ın çeşitli bölgelerinden gelen insanlara,
yine kadınlar açıklar...
Şunu söylememe izin verin,
kötü bir kadından daha kötüsü yoktur ama
iyi bir kadından da daha iyisi yoktur..."(Lefkowitz-Fant, 2005: 11-31; Demiralp, 2011: 1-11).

Euripides'in "Elektra" adlı oyununda Elektra, annesi Klytaimnestra'nın aşığı Aigisthos'un ölüsü başında erkeğin değil de kadının sözünün geçmesinin utanç verici olduğuyla ilgili şu sözleri sarf etmiştir: "...Evde erkeğin değil de kadının sözünün geçmesi utanç verici değil mi? Kent içinde, erkeğin değil de annelerinin adlarıyla anılan çocuklardan da nefret ederim)..." (Euripides, *Elektra*, 2013: 25).

Yine aynı adlı eserde Klytaimnestra, ezilen kadının isyanını şöyle dile getirmiştir: "Eğer bir kadının adı kötüye çıkmışsa, onun üstüne artık iyi konuşulmaz. Ama bence bu haksızlık..."(Euripides, *Elektra*,2013: 27) diyerek kadına uygulanan toplum baskısına isyan etmiştir. Bu asi yönüyle Klytaimnestra, Penelope'ye zıt bir kadın karakteri sergilemiştir.

Euripides, "İphigenia Aulis'te" adlı eserinde İphigenia'yı, kız kardeşi Elektra'nın aksine; sessiz, yumuşak, saf ve sevimli bir genç kız tipi (Euripides, *İphigenia Aulis'te*, 2017; Erhat, 2007: 171) olarak gösterir. İphigenia toplum için kurban edilen kadersiz, genç bir kızdır. İlk kurban edileceğini öğrenen İphigenia'nın çaresizliği şu sözlerden anlaşılmaktadır:

"...

Babacığm, Orpheus'un yeteneğine sahip olup
sözlerimle istediğim insanı ikna etmeyi, şarkılarımla da
taşları peşimden sürüklemeyi başarabilseydim
öyle yapardım. Ama şimdi tek yapabildiğim

gözyaşı dökmek, başka bir şey gelmez elimden" (Euripides, *İphigenia Aulis'te*, 2017: 1215, 49). Daha sonra ise İphigenia, kendi ölümünün ülkesini kurtaracağını öğrendiğinde; toplum uğruna kendini feda etmeyi ve bunu büyük bir cesaretle yaparak bundan da onur duyduğunu şu sözlerle ifade eder:

"...

Kendi arzumla ölmeyi kabul ediyorum ve bunu
korkmadan, onurumla yapacağım.
Haydi anne, sen de düşün, doğru söylemiyor muyum?
Şimdi bütün Hellas'ın gözü benim üzerimde!
Gemilerin denize açılması ve Troya'nın yıkılması
bana bağlı. Barbarlar ülkemden bir daha
kadın kaçırmam diye Helene'yi kaçıran
Paris benim sayemde cezalandırılacak.
Ölümümle ülkemi arındıracağım ve Hellas'ı
kurtardım diye adım sonsuza kadar minnetle anılacak.

...

Bir erkeğin hayatı binlerce kadına bedeldir..." (Euripides, *İphigenia Aulis'te*, 1375-1390, 55) diyerek Antik Yunan toplumunun bakış açısına paralel bir anlayışla, erkeklerin

kadınlara oranla daha değerli ve bir genç kızın hayatının toplumsal çıkarların yanında değersiz kaldığını göstermektedir. Oysaki İphigenia, yukarıda da belirttiğimiz sözlerle ülkesi söz konusu olduğunda birçok erkekten daha cesur davranmıştır.

MÖ 446-386 yılları arasında yaşamış yazar Aristophanes, “Lysistrata” başta olmak üzere birçok komedi eserinde kadınların zekâsı ve görünüşleriyle, sıkça alay eder ve kadınları acımasızca yerer. Eserlerinde, nerdeyse tüm kadın tipleri çok konuşur ama işe yarar bir şeyler söyleyemezler. “Lysistrata” adlı eserinde geçen diyaloglarda bir yandan kadın karakterlerin, cinselliklerini kullanarak savaşa son vermelerini küçümsemiş ve gülünç bulmuş; bunu başarmalarını da cinselliklerine ve kurnazlıklarına borçlu olduğunu göstermeye çalışmıştır.

“LYSİSTRATA

Kuduracağım öfkeden, olur şey değil! Bir de erkekler
bizi kurnaz, becerikli bilirler.

KLEONİKE

Öyleyizdir ya.

...

KLEONİKE

... Kadın kısmının evden çıkması kolay mı? Kimi kocasına bakacak, kimi çocuğunu yatıracak, yıkayacak, yedirecek.

LYSİSTRATA

Ama başka işler de var, çok daha önemli işler.

KLEONİKE

Pek nazik bir şey olsa gerek bu evirip çevirdiğin mesele.

LYSİSTRATA

... Yunanistan’ın kurtulması kadınların elinde.

KLEONİKE

Yandı öyleyse Yunanistan!

LYSİSTRATA

Devletin işlerini ele almalıyız. ...

...

KLEONİKE

Böyle parlak işleri kadınlardan nasıl beklersin? Akıllı kişilerin işleri bunlar. Bizim işimiz gücümüz boya sürünmek, takıp takıştırmak, sarı fistan, süslü pabuç edinmek...

LYSİSTRATA

İşte bunlar bizi kurtaracak; o sarı fistanlar, o kokular, o süslü sandallar, o incecik gömlekler...”(Aristophanes, *Lysistrata*, 2010: 316-317).

Aristophanes, ülkesinin içinde bulunduğu durum ve savaş hakkındaki düşüncelerini yine bir kadının (*Lysistrata*) ağzından iletmiştir:

“... LYSİSTRATA

Şöyle: Önce ham yün ne yapılır, bir güzel yıkanır, sonra yalağın üstüne serilir, tokmaklarla dövülüp kabası ayıklanır. Atina'nın da tıpkı onun gibi kirini pasını, kötüsünü kabasını def etmeli, mevki sahibi olacağız diye birbirine girip, kördüğüm olanları tarakla ayırmalı, birer birer kafalarını koparmalı, geriye kalan iyileri toptan bir sepete doldurmalı, azınlık çoğunluk, yerli yabancı demeden, hepsini bir araya koymalı. Bu memleketten göçmüş, başka şehirlere yerleşmiş insanları da öteye beriye saçılmış yün parçaları gibi toplamalı, onların ipliğini de bizimkilere katıp kocaman bir yumak hazırlamalı, sonra da bu yumakla halkın hırkasını örmeli.” (Aristophanes, *Lysistrata*, 2010: 342). Ayrıca Aristophanes, kadınlar hakkındaki düşüncelerini birçok replikte ve özellikle Euripides'in ağzından söyletmiştir³.

“ERKEK KORABAŞI:

Euripides en akıllısıymış şairlerin:

Sahiden kadınlardan aşağılık yaratık yokmuş!” (Aristophanes, *Lysistrata*, 2010: 331).

Yukarıdaki repliklerden -özellikle de Kleonike'nin repliklerinden- kadının toplumdaki yeri açıkça görülmekte olup onun sadece süslenen, takıp takıştıran, evdeki işlere ve çocuklara bakan, devlet yönetimine akli ermeyen, kurnaz ve cinselliğini kullanan bir öteki olduğunu görüyoruz.

SONUÇ

Aiskhylos, Sophokles, Euripides ve Aristophanes'in eserlerinde işledikleri bazı kadın karakterler üzerinden, antik Yunan toplumunun kadına bakış açısını kısmen de olsa anlamamızı sağlamaktadır. Çünkü yazarlar da toplumun bir parçası olup toplumsal yaşantıdan etkilendikleri için edebiyat eserleri de aynı zamanda o toplumun yaşantısını yansıtır. Bu yazarların kadınlar hakkındaki görüşleri de yaşadıkları dönemin görüşleriyle uyumakta olduğunu, onların izlerini taşıdığını ve toplumun geleneksel tutumunu sergilediklerini görüyoruz. Çünkü daha önce değinildiği gibi edebi eserler toplumun yaşayışından ve düşünüşünden etkilenmektedir. Bu eserler, aynı zamanda antik dönemlerin psikolojilerini de yansıtır. Bu nedenle söz konusu eserler, kadın psikolojisinin ele alınması, çektikleri sıkıntıların ve yaşadıkları acıların gözler önüne serilmesi açısından olumlu olarak kabul edilse bile; nihayetinde kadınların geleneksel yapıya uymaları, belli sınırlamalarla yani ataerkil yapının kendilerine izin verdikleri kıstaslarla yaşamlarını sürdürmeleri ve kaderlerine razı olmalarını salık vermiştir. Bu yönüyle bu eserlerin eril bir bakış açısıyla yazıldığını söylemek mümkün.

³ Euripides'in kadınlar hakkında pek olumlu düşüncelerinin bulunmadığı bilinmektedir, buna gönderme yapılmış olmalı.

ANTİK KAYNAKLAR

- Aristophanes, (2010). *Lysistrata*, (II. Baskı), (Çev.: S. Eyüpoğlu, A. Erhat), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Aiskhylos, (2015). *Oresteia "Agamemnon, Adak Sunucular, Eumenidler"*, (Çev.: Y. Onay), Mitos Yayınları, İstanbul.
- Euripides, (2013). *Elektra*, (Çev.: Y. Onay), Mitos Boyut Yayınları, İstanbul.
- Euripides, (2014). *Medea*, (Çev.: A. Erhat), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Euripides, (2017). *İphigenia Aulis'te*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (1. Baskı), (Çev.: A. Çokona), İstanbul.
- Euripides, (2002). *Troyalı Kadınlar*, (Çev.: S. Sandalcı), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Sophokles, (2016). *Antigone*, (Çev.: A. Çokona), (3. Baskı), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Sophokles, (2012). *Elektra*, (Çev.: A. Erhat), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

MODERN KAYNAKLAR

- Akalın, A. G., (2003). "Eskiçağda Grek Kadının Toplumsal Yaşantısı", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 33 Cilt: 21, Ankara.
- Demiralp, D, "Homeros'ta Kadın yahut İlkçağ Anadolu'sunda Yaşamış Bir Halk Ozanının Gözünden Kadın", *Gazi Akademik Bakış*, Cilt 4, Sayı 7, Kış 2010, 1-11.
- Erhat, A., *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitapevi, İstanbul 2007.
- Frayser, S. G, Whitby, J. B., *Studies in Human Sexuality A Selected Guide, "Social and Cultural Aspects of Human Sexuality"*, (Second edition), Libraries Unlimited Inc., Englewood, Colorado 1995.
- Freeman, C., *Mısır, Yunan ve Roma Antik Akdeniz Uygarlıkları*, (Çev.: S. K. Algi), Dost Kitapevi Yayınları, Ankara 2013.
- Friedell, E., *Antik Yunan'ın Kültür Tarihi*, Dost Kitabevi Yayınları, (3.Baskı), Ankara 2011.
- Gezgin İ., *Sanatın Mitolojisi*, (4. Baskı), Sel Yayınları, İstanbul 2016, 7.
- Lefkowitz, M., Fant, M. B., *Women's Life In Greece And Rome*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore 2005.
- Rodgers, N., *Antik Yunan*, (Çev.: Ülkü Evrim Uysal), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2015.
- Uslu, Laleş (2018). *Antik Yunan'da Kadın Betimlemeleri ve Kadının Sosyal Statüsü*.Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.